

Raport național de analiză cuprinzătoare a tranziției verzi în Republica Moldova

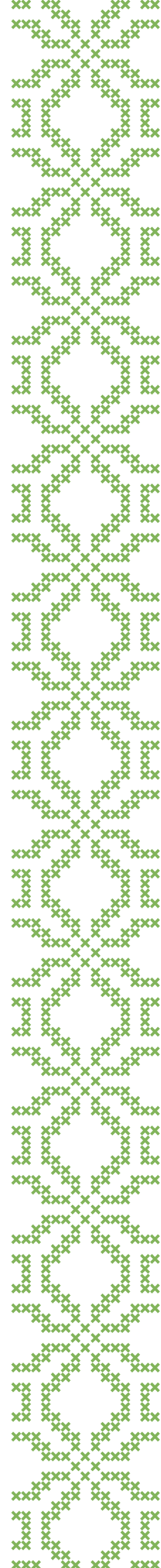
mai 2025

Moldova

Rezumat executiv

Introducere

Schimbările climatice constituie una dintre cele mai mari provocări ale vremurilor noastre, iar guvernele naționale au un rol-cheie în gestionarea acestora. Comparativ cu alte țări, Republica Moldova (*denumită în continuare Moldova*) are o amprentă de carbon națională foarte redusă: 4,4 t CO₂e pe cap de locuitor, contribuind cu doar 0,03% la emisiile globale de gaze cu efect de seră. Cu toate acestea, Moldova se numără printre țările europene cu cea mai ridicată intensitate a carbonului raportată la valoarea adăugată generată în economie (exprimată în euro)¹. În plus, Moldova este tot mai vulnerabilă la riscurile și pericolele generate de schimbările climatice, care provoacă deja pierderi anuale estimate la aproximativ 1,3% din produsul intern brut (PIB)².

Moldova a depus cererea de aderare la Uniunea Europeană (UE) în anul 2022. În urma recomandării Comisiei Europene din noiembrie 2023, Consiliul European a decis deschiderea negocierilor de aderare, și a adoptat cadrul de negociere în iunie 2024. În octombrie 2024, Comisia Europeană a aprobat un Plan de creștere economică pentru Republica Moldova în valoare de 1,9 miliarde de euro³, susținut prin Mecanismul de reformă și creștere pentru perioada 2025–2027. Acest plan își propune să impulsioneze economia Moldovei și să apropie țara de aderarea la UE, prin accelerarea reformelor și oferirea unui sprijin financiar substanțial. Acesta este structurat în baza a trei piloni principali:

1. intensificarea asistenței financiare direcționate către proiecte de infrastructură esențială, cum ar fi construirea de noi rețele rutiere și feroviare, finalizarea unei noi linii de transport al energiei electrice și inițierea lucrărilor pentru alte două linii, precum și alte proiecte critice;
2. consolidarea accesului la piața unică a UE; și
3. sprijinirea reformelor socio-economice și fundamentale ale țării.

În acest sens, tranziția verde reprezintă o oportunitate de a construi un nou model economic care să sporească securitatea energetică a țării, să consolideze competitivitatea pe piețele internaționale, să îmbunătățească calitatea mediului și a infrastructurii, precum și să reducă vulnerabilitățile climatice. Pactul verde european (European Green Deal – EGD) trasează direcțiile acestei transformări. EGD are ca scop transformarea UE într-o economie modernă, eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor și competitivă, asigurând:

- Zero emisii nete de gaze cu efect de seră până în 2050;
- Creșterea economică disociată de utilizarea resurselor;
- Nicio persoană și nicio regiune să nu fie lăsată în urmă.

¹ UNDP 2023 https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-06/moldova_eu4climate_2023.pdf; "World Bank Group. 2024. Raportul de Țară privind Clima și Dezvoltarea pentru Moldova

² Banca Mondială 2024 <https://openknowledge.worldbank.org/entities/publication/b5886ecd-d46b-4d48-a747-19e9326e0e9d>

³ Comisia Europeană, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_24_5124

Prezentul raport se bazează pe o activitate de cercetare tematică aprofundată, desfășurată în perioada noiembrie 2023 – decembrie 2024, care a evaluat gradul de pregătire a Moldovei pentru tranziția verde în sectoarele relevante, analizând capacitățile de planificare și nivelul de implementare a politicilor, colaborarea instituțională, eforturile în domeniul cercetării și inovării, digitalizare, precum și implicarea părților interesate. Acesta sintetizează rezultatele cercetării cu scopul de a oferi orientări strategice privind stabilirea priorităților și accelerarea reformelor pentru Guvernul Republicii Moldova. În special, raportul evidențiază prioritățile spre care ar putea fi orientate investițiile suplimentare din partea organizațiilor multilaterale și a partenerilor internaționali de dezvoltare. Raportul subliniază, de asemenea, domeniile în care implicarea părților interesate din sectorul privat, a instituțiilor de cercetare și a organizațiilor non-profit poate contribui la accelerarea tranziției. Informații mai detaliate privind metodologia aplicată și eventualele limitări ale evaluării sunt prezentate în capitolul „Metodologie”.

Raportul include și unele date provenite din stânga Nistrului denumită și „Transnistria” sau „regiunea transnistreană” – de exemplu, date statistice utilizate ca punct de referință în cadrul contribuției naționale determinate (CND) și ale Convenției-cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice (CCONUSC). Cu toate acestea, majoritatea materialului de referință vizează exclusiv informațiile, măsurile și politicile aplicabile teritoriului aflat sub controlul administrativ al autorităților constituționale ale Republicii Moldova, întrucât obiectivele asumate în cadrul Comunității Energetice se aplică doar acestei părți a teritoriului național.

Domeniul de aplicare și scopul evaluării

Acest raport național cuprinzător analizează gradul de pregătire și disponibilitate a Moldovei pentru tranziția verde, cu un accent special pe alinierea sa la obiectivele Pactului Verde European. Raportul evaluează progresele înregistrate, provocările existente și oportunitățile de dezvoltare ale țării în domeniile tematice cheie, precum climă, energie, clădiri și renovare, industrie și economie circulară, zero poluare, de la fermă la consumator, transport și biodiversitate. Evaluarea este completată de o analiză transversală a modului în care țara valorifică finanțarea durabilă, cercetarea și dezvoltarea (C&D), digitalizarea și politicile de tranziție echitabilă pentru a susține o traiectorie de creștere durabilă și echitabilă.

Evaluarea oferă, totodată, recomandări de politici menite să sprijine tranziția Moldovei către o economie competitivă, durabilă, neutră din punct de vedere climatic și echitabilă, asigurând respectarea criteriilor de referință ale UE și sporind securitatea energetică, competitivitatea și reziliența națională în fața riscurilor climatice.

Constatările sunt detaliate în capitolele dedicate fiecărui domeniu tematic, și includ: o scurtă prezentare a obiectivelor și ȋntelilor relevante la nivel european, o prezentare generală a situației actuale și a progreselor realizate de Moldova în contextul tranziției verzi, o listă succintă a principalelor obstacole și factori favorizanți, precum și o listă a priorităților esențiale pentru consolidarea acestui proces.

Deși fiecare capitol al raportului abordează contextul și provocările specifice fiecărui sector, documentul încearcă să ofere totodată o evaluare de ansamblu a gradului de pregătire pentru tranziția verde în fiecare domeniu tematic. Nivelul de pregătire este apreciat pe o scală ce variază de la progres minim la progres avansat:

Progres minim

descrie o situație în care eforturile de tranziție verde sunt abia la o etapă incipientă, caracterizate prin inițiative fragmentate și reglementări dispersate, cu politici în mare parte nealiniat la standardele UE sau internaționale, iar capacitățile instituționale, alocările bugetare și nivelul de implicare a părților interesate sunt extrem de limitate.

Unele progrese

indică faptul că măsurile fundamentale și structurile instituționale au fost introduse și sunt în curs de aliniere la obiectivele tranziției verzi, dar punerea în aplicare rămâne inegală, cu lacune semnificative în aplicare, sprijinul financiar insuficient și coordonare trans-sectorială deficitară.

Progres semnificativ

reflectă un nivel avansat de aliniere la politicile UE și la angajamentele internaționale, evidențiat prin cadru legal solid, obiective bine definite, capacități instituționale consolidate și o colaborare activă a părților interesate, care generează rezultate concrete, chiar dacă pot necesita în continuare îmbunătățiri.

Tabelul nr. 1: Nivelul de disponibilitate și capacitate a Moldovei de a avansa tranziția verde în toate domeniile tematice

Domeniu tematic	Nivel general de pregătire
Cadrul de politici și de guvernare în domeniul schimbărilor climatice	Unele progrese
Tranziția energetică	Unele progrese
Clădiri și renovări	Unele progrese
Industrie și economie circulară	Unele progrese
Zero poluare	Progres minim
De la fermă la consumator	Unele progrese
Transport și mobilitate inteligentă	Unele progrese
Conservarea biodiversității	Unele progrese

Nivelul de pregătire pentru tranziția verde: principalele constatări

Politica climatică și guvernanta în domeniul schimbărilor climatice

Unele progrese

Pregătirea Moldovei pentru tranziția verde în domeniul politicilor și guvernantei climatice se remarcă prin angajamente legislative solide și un sprijin internațional considerabil. Cu toate acestea, persistă lacune semnificative în ceea ce privește guvernanta, alocarea resurselor financiare, integrarea coerentă a obiectivelor climatice și de biodiversitate în toate sectoarele, precum și în asigurarea unei coordonări intersectoriale eficiente.

Țara a înregistrat progrese notabile în stabilirea unor obiective climatice ambițioase, angajându-se să reducă emisiile de gaze cu efect de seră cu peste 70% față de nivelurile din 1990 până în anul 2030, un angajament care depășește obiectivul intermediar de 55% stabilit la nivelul UE. Deși a fost elaborat un cadru de reglementare relevant, implementarea acestuia a fost afectată de absența unei Comisii Naționale privind Schimbările Climatice (CNSC) funcționale, de finanțarea internă insuficientă, de capacitățile limitate – deși în dezvoltare – în materie de inovare locală pentru soluții verzi și digitale, precum și de nivelul redus de avansare în domeniul adaptării la schimbările climatice.

Abordarea acestor provocări va necesita un angajament politic susținut, o implicare sporită a sectorului privat și eforturi continue de consolidare a capacităților pentru a asigura îndeplinirea obiectivelor climatice ale Moldovei, construirea unei economii verzi eficiente, gestionarea riscurilor de tranziție și aliniere la politicile climatice ale UE.

În ansamblu, gradul de pregătire și disponibilitate a Moldovei pentru o tranziție verde indică un progres moderat, cu realizări notabile în unele domenii. Cu toate acestea, persistă deficiențe semnificative ce țin de implementare, guvernanta și mobilizarea resurselor financiare.

Provocări și lacune

- Moldova este puternic expusă și vulnerabilă la riscurile climatice, în special la secetă și inundații. Lipsa unor măsuri adecvate de gestionare a acestor riscuri va conduce la agravarea lor, generând consecințe economice considerabile.
- Legea privind acțiunile climatice nr. 74/2024 stabilește cadrul național al Moldovei pentru atingerea neutralității climatice până în 2050. Cu toate acestea, legea nu prevede măsuri obligatorii, iar mai multe instrumente-cheie de politici climatice sunt în continuare absente. Printre acestea se numără, dar nu se limitează la, schema de comercializare a certificatelor de emisii de gaze cu efect de seră (ETS), un sistem cuprinzător privind plata pentru poluarea

mediului, integrarea eficientă a obiectivelor climatice și de biodiversitate în politicile sectoriale, precum și corelarea procesului de bugetare cu obiectivele în materie de climă.

- Municipaliitățile dispun de o capacitate limitată de a contribui activ la tranziția verde în conformitate cu obiectivele naționale. Acestea nu dispun de instrumentele necesare pentru a evalua impactul politicilor de reducere a emisiilor de dioxid de carbon, estimarea nevoilor financiare pentru investiții sau aplicarea unor abordări de planificare urbană care să susțină dezvoltarea unor spații și servicii publice durabile.
- Adesea lipsesc date exacte necesare pentru evaluarea progresului și/sau pentru elaborarea și prognozarea politicilor. În majoritatea domeniilor relevante pentru tranziția verde, precum – energia, clădirile, transportul, gestionarea deșeurilor și biodiversitatea – persistă lacune semnificative în materie de date. Acest lucru implică, de regulă, necesitatea realizării unor studii punctuale pentru colectarea datelor necesare planificării strategice sectoriale și generează dificultăți în monitorizarea progreselor în raport cu obiectivele de politici stabilite.
- În multe sectoare, transpunerea acquis-ului UE are loc într-un ritm accelerat, însă este adesea însoțită de un nivel redus de detalieri și capacități limitate de implementare, ceea ce poate duce la rezistență și nemulțumire atât din partea mediului de afaceri, cât și a societății civile.

Tranziția energetică

Unele progrese

Pregătirea Moldovei pentru tranziția energetică este marcată de o dependență semnificativă de importurile de energie din afara UE, o capacitate instituțională de nivel moderat și de un cadru de politici și juridic relativ bine dezvoltat. Țara a înregistrat progrese în procesul de integrare cu rețeaua electrică europeană (ENTSO-E) și în alinierea la standardele UE, dar se confruntă cu provocări în extinderea surselor regenerabile de energie, implementarea mecanismelor de stabilire a prețurilor pe carbon și asigurarea unei finanțări adecvate.

Pentru a asigura un viitor energetic rezilient, cu emisii scăzute de carbon, abordarea acestor provocări va necesita măsuri de politici consolidate, investiții strategice în infrastructura rețelei energetice, intensificarea cercetării și inovării pentru dezvoltarea și implementarea surselor regenerabile de energie, precum și o strategie de tranziție clar definită și bine orientată.

În general, gradul de pregătire a Moldovei pentru tranziția către energia verde evidențiază anumite progrese, susținute de un cadru de reglementare relativ solid și eforturi de armonizare cu standardele UE, dar persistă lacune semnificative în ceea ce privește implementarea, finanțarea și măsurile necesare pentru o tranziție energetică eficientă.

Provocări și lacune

- Moldova este puternic dependentă de importurile de energie (86,6% în 2022⁴), în special din surse situate în afara UE. Această dependență, combinată cu eficiența energetică redusă a

⁴ Agenția Internațională pentru Energie, <https://www.iea.org/countries/moldova/energy-mix>

fondului locativ, a contribuit la declanșarea unei crize energetice recente și costuri semnificative pentru gospodării și consumatori din sectorul de afaceri, impunând Guvernului să intervină și să implementeze o serie de măsuri de sprijin, implementate cu asistența UE și a altor parteneri internaționali.⁵

- Ritmul actual al investițiilor în sursele regenerabile de energie și în stocarea energiei nu este suficient de accelerat pentru a atenua eficient impactul crizelor energetice. Deși Moldova a înregistrat progrese în liberalizarea pieței energetice, persistă blocajele de⁶ reglementare, dificultăți în accesarea finanțării și constrângeri legate de infrastructura rețelei care frânează atragerea investițiilor atât de necesare în sectorul energiei curate. Întrucât sectorul energetic generează aproape 70% din emisiile de gaze cu efect de seră, iar ponderea actuală a energiei din surse regenerabile este sub obiectivul de 27% stabilit pentru 2030, acest sector rămâne o prioritate strategică pentru acțiuni viitoare pe termen mediu și lung.
- Au fost adoptate mai multe inițiative de politici noi importante pentru a sprijini atragerea investițiilor în sectorul energetic, însă persistă în continuare un deficit semnificativ de finanțare. A fost înființat Centrul Național pentru Energie Durabilă (CNED) care implementează diverse programe de sprijin financiar.⁷ În perioada 2017-2022, sectorul energetic a reprezentat principala destinație a finanțării externe pentru dezvoltare, atrăgând 22,4% din totalul fondurilor alocate. În 2024, Moldova a lansat, prima sa licitație pentru dezvoltarea capacităților de energie eoliană și solară cu scopul de a integra noi surse de generare în rețeaua națională.⁸ Cu toate acestea, atingerea obiectivelor stabilite prin planul național integrat privind energia și clima (PNIEC) și angajamentul privind neutralitatea climatică până în 2050 va necesita mobilizarea unor fonduri suplimentare de ordinul miliardelor pentru a completa sursele existente cu finanțare publică, privată și internațională.⁹
- În pofida progreselor realizate în procesul de integrare cu rețeaua ENTSO-E, Moldova are în continuare nevoie de interconexiuni suplimentare și de consolidarea pieței energetice pentru a răspunde eficient crizelor actuale și pentru a preveni sau diminua impactul celor viitoare.
- Moldova nu dispune în prezent de un mecanism de stabilire a prețului carbonului (cum ar fi un sistem de comercializare a certificatelor de emisii (ETS) sau o alternativă echivalentă), care este un instrument esențial pentru conformarea cu Mecanismul UE de ajustare a carbonului la frontieră (CBAM).

⁵ Comisia Europeană, https://enlargement.ec.europa.eu/news/european-commission-and-moldova-agree-2-year-comprehensive-strategy-energy-independence-and-2025-02-04_en

⁶ Comunitatea Energetică Europeană, Secretariatul Comunității Energetice „Raport anual de implementare 2024” <https://www.energy-community.org/implementation/report.html>

⁷ CNED, <https://cned.gov.md/en/content/about-ncse>

⁸ Ministerul Energiei, <https://www.energie.gov.md/en/content/ministry-energy-has-launched-first-tender-construction-wind-and-photovoltaic-parks-tota>

⁹ Banca Mondială, <https://openknowledge.worldbank.org/server/api/core/bitstreams/268abc8d-8e0e-437b-9615-3fe8aa395693/content>

Clădiri și renovări**Unele progrese**

Pregătirea Moldovei pentru tranziția verde în sectorul clădirilor și al renovării este caracterizată de un consum energetic ridicat, rate reduse de renovare și absența clădirilor al căror consum de energie este aproape egal cu zero (nZEB), a clădirilor cu emisii zero (ZEB) și a standardelor minime de performanță energetică (MEP). Țara a înregistrat progrese în ceea ce privește consolidarea capacităților instituționale și în procesul de armonizare cu UE, dar întâmpină dificultăți în ceea ce privește cadrul de politici, valorificarea fondurilor disponibile și implementarea propriu zisă.

Depășirea acestor provocări va necesita reglementări mai stricte, instituirea unor mecanisme de finanțare dedicate, precum și soluții tehnice și financiare extinse menite să reducă sărăcia energetică și reducerea dependenței de combustibilii fosili importați.

În general, disponibilitatea Moldovei pentru o tranziție verde în sectorul clădirilor și renovărilor reflectă unele progrese, inclusiv îmbunătățiri moderate în capacitatea instituțională și alinierea la UE. Cu toate acestea, persistă lacune semnificative în aplicarea politicilor, accesarea finanțării și implementarea măsurilor de eficiență energetică.

Provocări și lacune

- Sectorul "clădiri" reprezintă 54% din consumul total de energie,¹⁰ în timp ce rata actuală de renovare se situează sub 1%, mult sub obiectivul UE de 3% pentru clădirile din sectorul public.
- Renovările în domeniul eficienței energetice au fost limitate de prețurile istorice scăzute la energie, de capacitatea tehnică redusă și de nivelul scăzut de conștientizare în rândul proprietarilor de clădiri. De asemenea, absorbția limitată a programelor de finanțare existente și presiunea modestă exercitată prin reglementări au contribuit la ritmul lent al renovărilor.
- Moldova nu a valorificat pe deplin potențialul soluțiilor eficiente de termoficare, care ar putea asigura un sistem de încălzire accesibil și ecologic pentru clădiri.
- Eficiența energetică scăzută a fondului de clădiri, combinată cu vulnerabilitatea la șocurile energetice generate de dependența de combustibilii fosili importați, contribuie la accentuarea fenomenului de sărăcie energetică. Acest lucru este deosebit de pronunțat în zonele rurale, unde sistemele de încălzire sunt învechite, iar sprijinul financiar pentru îmbunătățirea eficienței energetice a fost extrem de limitat. În consecință, au crescut și costurile asociate subvențiilor guvernamentale în contextul crizei energetice.
- Moldova beneficiază în mod semnificativ de parteneri internaționali de finanțare, cum ar fi UE și băncile de dezvoltare, însă finanțarea internă alocată pentru renovări extinse rămâne insuficientă.
- La momentul desfășurării acestei evaluări, legislația națională nu conținea definiții formale pentru nZEB, ZEB și MEP.

¹⁰ Biroul Național de Statistică, https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica__15%20ENE_serii%20anuale/ENE020100.px/?rxid=9a62a0d7-86c4-45da-b7e4-fecc26003802

Industrie și economie circulară**Unele progrese**

Pregătirea Moldovei pentru tranziția verde în domeniul industriei și economiei circulare se caracterizează printr-o aliniere parțială a politicilor la directivele UE, însă persistă un model predominant liniar de gestionare a deșeurilor și un nivel redus de aplicare a măsurilor existente. Țara a înregistrat progrese în elaborarea cadrului de politici și legal, precum și în alinierea treptată la standardele UE, dar se confruntă cu deficiențe semnificative în ceea ce privește implementarea, capacitatea instituțională, infrastructura de reciclare și accesul la sprijin financiar.

Depășirea acestor provocări va necesita consolidarea instrumentelor economice și de conformare (de exemplu, taxe de colectare „de la ușa la ușa”, sau taxe pentru depozitarea deșeurilor), planuri de acțiune sectoriale dedicate producției durabile, precum și sisteme îmbunătățite de colectare și analiză a datelor pentru a putea măsura eficient ratele de utilizare circulară a materialelor.

În general, disponibilitatea Moldovei pentru o tranziție verde în sectorul industriei și economiei circulare reflectă unele progrese, în special prin alinierea moderată a politicilor și apropierea treptată de UE, dar persistă lacune importante în ceea ce privește implementarea efectivă, aplicarea reglementărilor și integrarea principiilor economiei circulare în practicile industriale.

Provocări și lacune

- Moldova a realizat o aliniere parțială a politicilor de gestionare a deșeurilor la directivele UE, însă lipsesc în continuare instrumente economice și de reglementare esențiale. Totodată, mecanismele de punere în aplicare sunt slab dezvoltate, ceea ce limitează impactul real al cadrului de politici existent asupra practicilor industriale.
- Gestionarea deșeurilor în țară rămâne predominant liniară, cu aproximativ 90% din deșeurile municipale depozitate în gropile de gunoi. Moldova nu a implementat încă taxe de colectare „de la ușa la ușa” (taxa specială de salubritate), tarife diferențiate în funcție de tipul de deșeu sau taxe pentru depozitarea deșeurilor, care sunt esențiale pentru crearea unor sisteme eficiente de gestionare a deșeurilor și pentru stimularea diminuării volumului deșeurilor și a utilizării eficiente a resurselor.
- Reducerea emisiilor industriale, creșterea productivității resurselor și a ratelor de circularitate rămân la un nivel scăzut, fără a exista planuri de acțiune sectoriale specifice care să sprijine tranziția sectoarelor de producție cheie către modele de producție durabilă.
- Principiile economiei circulare nu sunt încă pe deplin integrate în politicile de gestionare a deșeurilor și în politici industriale, limitând recuperarea materialelor și utilizarea eficientă a resurselor. De asemenea, Moldova nu dispune de calcule oficiale privind rata de utilizare circulară a materialelor, și nu are un sistem de colectare a datelor necesare pentru a evalua eficiența utilizării acestora. Această lipsă de date împiedică o monitorizare precisă a progresului în direcția obiectivelor economiei circulare.

Zero Poluare**Progres minim**

Pregătirea Moldovei pentru tranziția verde în ceea ce privește obiectivul „zero poluare” se caracterizează printr-o coordonare interinstituțională fragmentată, sisteme insuficiente de monitorizare a calității aerului, apei și solului și mecanisme de raportare incomplete. Țara a înregistrat progrese moderate în stabilirea cadrului legal și în alinierea la standardele UE privind calitatea apei. Cu toate acestea, aspecte precum poluarea atmosferică și fonică, dar și controlul substanțelor chimice rămân semnificativ în urmă, din cauza implementării slabe a politicilor și a capacității instituționale insuficiente.

Pentru a răspunde acestor provocări, va fi necesară o aplicare mai riguroasă a reglementărilor, modernizarea infrastructurii de monitorizare și realizarea unor investiții direcționate în tratarea apelor uzate, tehnologii de reducere a poluării, precum și în consolidarea capacităților instituționale atât în sectorul public, cât și în cel privat.

În general, disponibilitatea Moldovei de a avansa către obiectivul zero poluare este limitată, cu progrese modeste în ceea ce privește cadrul legal și apropierea de standardele UE privind gestionarea apei. Cu toate acestea, persistă lacune semnificative în implementarea politicilor, monitorizarea și coordonarea interinstituțională pentru poluarea aerului și substanțele chimice. Progresul lent în toate domeniile este determinat de deficiențele instituționale, constrângerile financiare, infrastructura tehnologică învechită și lipsa capacităților adecvate.

Provocări și lacune

- Suprapunerea responsabilităților mai multor ministere a generat ineficiențe și o aplicare deficitară a reglementărilor, evidențiind necesitatea unei coordonări instituționale mai eficiente.
- Poluarea aerului generată de sectoarele transport și energie constituie o preocupare semnificativă, în condițiile unei aplicări limitate a standardelor alinate la UE. Sistemul Informațional „Registrul național al emisiilor și al transferului de poluanți” (SIA RETP) este încă incomplet, întrucât mulți operatori industriali nu reușesc să raporteze datele privind emisiile. Totodată, un număr semnificativ de companii nu cunosc cerințele tehnice și obligațiile legale asociate cu reducerea poluării și utilizarea eficientă a resurselor.
- Moldova dispune de sisteme foarte limitate de monitorizare a calității aerului, apei și solului, precum și a nivelului de zgomot. Sistemele de monitorizare existente sunt fragmentate, iar procesele de colectare a datelor sunt inconsecvente, ceea ce afectează capacitatea țării de a identifica sursele de poluare și de a urmări evoluția acestora în timp.
- Capacitățile actuale de tratare a apelor uzate sunt sever subdezvoltate. Poluarea apelor, în special din surse industriale și agricole, reprezintă o provocare persistentă de mediu, care necesită aplicarea riguroasă a reglementărilor și investiții semnificative în soluții moderne de tratare. Suprapunerea responsabilităților mai multor ministere a generat ineficiențe și o aplicare deficitară a reglementărilor, evidențiind necesitatea unei coordonări instituționale mai eficiente.

- Poluarea aerului generată de sectoarele transport și energie constituie o preocupare semnificativă, în condițiile unei aplicări limitate a standardelor aliniate la UE. Sistemul Informațional „Registrul național al emisiilor și al transferului de poluanți” (SIA RETP) este încă incomplet, întrucât mulți operatori industriali nu reușesc să raporteze datele privind emisiile. Totodată, un număr semnificativ de companii nu cunosc cerințele tehnice și obligațiile legale asociate cu reducerea poluării și utilizarea eficientă a resurselor.
- Moldova dispune de sisteme foarte limitate de monitorizare a calității aerului, apei și solului, precum și a nivelului de zgomot. Sistemele de monitorizare existente sunt fragmentate, iar procesele de colectare a datelor sunt inconsecvente, ceea ce afectează capacitatea țării de a identifica sursele de poluare și de a urmări evoluția acestora în timp.
- Capacitățile actuale de tratare a apelor uzate sunt sever subdezvoltate. Poluarea apelor, în special din surse industriale și agricole, reprezintă o provocare persistentă de mediu, care necesită aplicarea riguroasă a reglementărilor și investiții semnificative în soluții moderne de tratare.

De la fermă la consumator

Unele progrese

Pregătirea țării pentru tranziția verde în contextul strategiei UE „de la fermă la consumator” reflectă impactul major al sectorului agroalimentar, care contribuie, de asemenea, în mod semnificativ la emisiile de gaze cu efect de seră, la deficitul de apă, la poluare și la pierderea biodiversității.

Țara a înregistrat progrese în elaborarea cadrului de politici și progrese foarte moderate în alinierea la standardele UE, precum și în domeniul cercetării și inovării, dar se confruntă cu deficiențe în implementarea politicilor și în capacitatea instituțională. Sectorul agricol din Moldova reflectă o aliniere parțială la Politica Agricolă Comună (PAC) a UE, estimându-se o conformitate structurală de 53% până în 2025, cu progrese notabile în reformele instituționale și în consolidarea mecanismelor financiare, cum ar fi mecanismele de subvenționare și accesul la creditele rurale, dar persistă lacune în integrarea dimensiunii de mediu în politicile agricole.

Depășirea acestor provocări va necesita investiții sporite în agricultura inteligentă din punct de vedere climatic (de exemplu, practici agroecologice și ecologice), agricultura de precizie, utilizarea surselor regenerabile de energie la nivel de fermă, precum și extinderea serviciilor de formare și consultanță agricolă și o aliniere mai strânsă a politicilor naționale cu strategia UE „de la fermă la consumator” cu accent pe reducerea vulnerabilității la schimbările climatice, limitarea utilizării excesive a pesticidelor și combaterea risipei alimentare.

În general, disponibilitatea Moldovei pentru o tranziție verde în sectorul agroalimentar reflectă unele progrese în elaborarea de politici și în domeniul cercetării, dar persistă lacune semnificative în ceea ce privește implementarea practică, capacitatea instituțională și adaptarea la standardele UE.

Provocări și lacune

- Sectorul agroalimentar din Moldova generează peste 16% din PIB-ul țării și reprezintă aproximativ 45% din totalul exporturilor țării, dar este, de asemenea, unul dintre principalii factori care contribuie la emisiile de gaze cu efect de seră, la deficitul de apă, poluare și pierderea biodiversității, în contextul unei adoptări limitate a practicilor agricole durabile.
- Acest sector este extrem de vulnerabil la schimbările climatice, confruntându-se cu o frecvență crescută a secetelor, inundațiilor și altor fenomene meteorologice extreme. Aceste condiții climatice reduc semnificativ randamentul culturilor și productivitatea agricolă, afectând în special micii fermieri, care adesea nu dispun de mijloace necesare pentru a se adapta în mod eficient.
- Lanțurile de aprovizionare agroalimentare nu sunt eficiente, cu deșeuri alimentare ridicate și niveluri scăzute de producție ecologică.
- Utilizarea intensă a pesticidelor și îngrășămintelor rămâne o practică răspândită, contribuind la degradarea solului și la poluarea resurselor de apă.
- Nivelurile ridicate de insecuritate alimentară și obezitate evidențiază necesitatea unei tranziții către diete mai sănătoase și mai durabile.
- Investițiile în agricultura de precizie sunt insuficiente, inclusiv în agricultura inteligentă din punct de vedere climatic, limitând progresele în creșterea productivității agricole.
- Implementarea politicii Republicii Moldova privind sistemele alimentare durabile este îngreunată de lipsa unei abordări structurate, ceea ce afectează alinierea la strategia UE „de la fermă la consumator”.

Transport și mobilitate inteligentă

Unele progrese

Pregătirea Moldovei pentru tranziția verde în domeniul transportului și al mobilității inteligente este limitată de un cadru de politici predominant orientat spre transport rutier și de creșterea continuă emisiilor de gaze cu efect de seră generate de acest sector. Deși s-au înregistrat unele progrese în ceea ce privește reabilitarea drumurilor, modernizarea transportului public și inițierea sistemelor inteligente de transport, lipsa unei viziuni strategice pe termen lung, mecanismele slabe de punere în aplicare și investițiile insuficiente în soluții de mobilitate mai curate limitează alinierea țării la obiectivele de sustenabilitate ale UE.

Depășirea acestor provocări va necesita elaborarea unui plan strategic coerent cu obiective clare de decarbonizare, consolidarea mecanismelor de implementare a politicilor și o finanțare diversificată a infrastructurii, care să acorde prioritate infrastructurii feroviare, nodurilor intermodale și combustibililor alternativi. Sprijinul consolidat pentru transferul modal, modernizarea transportului public și tehnologiile emergente, inclusiv a sistemelor inteligente de transport (ITS) și a soluțiilor de e-mobilitate, vor fi esențiale pentru a reduce semnificativ emisiile și pentru a asigura alinierea la standardele UE.

În general, disponibilitatea Moldovei pentru o tranziție verde în domeniul transportului și al mobilității inteligente reflectă unele progrese, în special în ceea ce privește modernizarea transportului public, implementarea inițială a ITS și eforturile de digitalizare. Cu toate acestea, persistă lacune semnificative în planificarea strategică, implementarea politicilor, investițiile în infrastructură – inclusiv în ceea ce privește tranziția justă și transferul modal – aspecte esențiale pentru atingerea obiectivelor de sustenabilitate ale UE.

Provocări și lacune

- Sectorul transporturilor este al doilea contribuitor principal la emisiile de gaze cu efect de seră din Moldova (30%), cota sa dublându-se din 1990 până în 2020. În ciuda eforturilor de politici existente, emisiile continuă să crească, iar măsurile existente sunt insuficiente pentru a inversa această tendință.
- Deși Strategia națională de mobilitate 2030 oferă un cadru de politici relevante, aceasta nu integrează pe deplin obiectivele aliniate la EGD și nici țintele de decarbonizare pe termen lung pentru orizontul 2050. Punerea în aplicare a politicilor este limitată din cauza mecanismelor de aplicare insuficiente și a implicării reduse a autorităților municipale.
- Transportul rutier continuă să domine sectorul, întârziind tranziția către un transfer modal eficient. Finanțarea publică este în mare parte orientată către infrastructura rutieră, în timp ce alocările pentru electrificarea feroviară, dezvoltarea centrelor logistice intermodale și stimulentele pentru utilizarea combustibililor alternativi rămân limitate. Conectivitatea intermodală redusă a Moldovei diminuează potențialul său de a deveni un nod regional de tranzit în cadrul rețelei de transport a UE.
- Modernizarea transportului public înregistrează progrese, însă nu la scară suficientă. Municipiile Chișinău și Bălți au inițiat măsuri pentru a-și moderniza flotele, inclusiv prin achiziționarea de autobuze electrice, cu toate acestea, persistența flotelor învechite, infrastructura deficitară din afara centrelor urbane și investițiile limitate în soluții de mobilitate durabilă continuă să împiedice progresul.
- Finanțarea actuală a infrastructurii de transport rămâne puternic orientată către reabilitarea drumurilor, cu alocări minime pentru dezvoltarea transportului feroviar, naval și aerian. Tehnologiile esențiale pentru implementarea soluțiilor inteligente de mobilitate se află încă în stadii incipiente, iar dezvoltarea infrastructurii necesare rămâne în urmă.
- Lansarea soluțiilor pentru ITS – inclusiv monitorizarea traficului în timp real, sistemele de e-ticketing și instrumentele digitale de mobilitate – a fost inițiată, însă aplicarea acestora rămâne fragmentată. Lansarea Centrului de Monitorizare a Traficului din Chișinău și inițiativele naționale ITS marchează un prim pas spre transformarea digitală, însă este necesară o adoptare mai extinsă pentru a îmbunătăți eficiența și gestionarea congestiei rutiere.

Conservarea biodiversității**Unele progrese**

Conservarea și restaurarea biodiversității în Moldova, în contextul tranziției verzi, se caracterizează printr-un nivel crescut de stres ecologic, accentuat de schimbările climatice, fragmentarea habitatelor și utilizarea nesustenabilă a terenurilor. Deși au fost înregistrate progrese în domeniul restaurării pădurilor începând cu anul 2002 și au fost lansate inițiative importante precum Programul național de extindere și reabilitare a pădurilor pentru perioada 2023-2032 (PNERP), cu obiective ambițioase, ritmul actual al extinderii suprafețelor forestiere și al restaurării ecosistemelor rămâne insuficient pentru a-și atinge obiectivele propuse pentru 2030 și 2032. Adoptarea parțială a acquis-ului de mediu al UE, aplicarea deficitară a legislației și reforma instituțională neechilibrată limitează implementarea eficientă a politicilor de mediu și progresele către obiectivele de mediu stabilite la nivelul UE și la nivel global. Țara se bazează în mare măsură pe finanțarea internațională pentru activitățile de conservare și restaurare a biodiversității, în condițiile unei contribuții financiare interne limitate.

Depășirea acestor provocări va necesita consolidarea cadrului de politici, și aplicarea legislației, precum și dezvoltarea unui sistem eficient de colectare a datelor privind biodiversitatea. De asemenea este esențială extinderea și gestionarea corespunzător a rețelei de arii protejate și conservate, alături de creșterea ritmului de restaurare a ecosistemelor degradate, pentru a se asigura alinierea la obiectivele UE și cele globale în materie biodiversitatea.

În general, pregătirea Moldovei pentru tranziția verde în ceea ce privește conservarea biodiversității reflectă unele progrese în special în regenerarea pădurilor și dezvoltarea politicilor, dar persistă lacune semnificative în ceea ce privește aplicarea efectivă, în capacitatea instituțională și în mobilizarea resurselor financiare, ceea ce plasează țara sub nivelul obiectivelor de conservare stabilite la nivelul UE și la nivel global.

Provocări și lacune

- Ecosistemele din Moldova se confruntă cu o presiune intensă din cauza defrișărilor, a utilizării nesustenabile a terenurilor și a impactului schimbărilor climatice.
- Exploatarea terenurilor, schimbarea destinației terenurilor și silvicultură (LULUCF) ar putea atenua impactul schimbărilor climatice, dar defrișările au transformat sectorul LULUCF într-un emițător net de gaze cu efect de seră.
- Țara a înregistrat progrese în stabilirea obiectivelor naționale de biodiversitate în anumite domenii, cum ar fi extinderea suprafeței ariilor protejate. Cu toate acestea, obiectivele obligatorii din punct de vedere juridic ale UE privind restaurarea naturii necesită actualizări sau dezvoltări suplimentare pentru a se alinia pe deplin la prioritățile de conservare în continuă evoluție.
- Ariile protejate acoperă doar 5,8% din teritoriul Moldovei, în timp ce Rețeaua Emerald acoperă 8,1%. În prezent, planificarea monitorizării și gestionării ariilor protejate este slabă sau inadecvată.
- Eforturile de restaurare a biodiversității au progresat, 137 987 de hectare de pădure fiind regenerate între 2002 și 2020. PNERP (2023-2032) stabilește un obiectiv ambițios, care vizează

extinderea suprafeței forestiere până în 2032 la cel puțin 145 mii ha în următorii 10 ani. Cu toate acestea, planul de acțiune actual acoperă doar o perioadă limitată (adică până în 2027), este necesară extinderea acestuia pentru a asigura atingerea obiectivului stabilit pentru 2032. În același timp, există un decalaj semnificativ în politicile dedicate restaurării ecosistemelor degradate.

- Adoptarea parțială a reglementărilor UE împiedică gestionarea speciilor invazive. Aplicarea deficitară a legislației, reforma instituțională incompletă și lipsa unui sistem funcțional de informații privind biodiversitatea limitează protecția speciilor și utilizarea durabilă a resurselor.
- Dependența de finanțarea internațională, alături de resursele financiare limitate restrânge capacitatea de implementare a inițiativelor pe termen lung în domeniul biodiversității, în timp ce lipsa de personal calificat și sistemele de date depășite afectează negativ procesul de monitorizare și luarea de decizii informate.

Aspecte transversale

Tranziție justă

Tranziția justă necesită o integrare mai solidă și consecventă în politicile din toate sectoarele. În prezent, există grupuri vulnerabile semnificative, cum ar fi persoanele expuse riscului de sărăcie energetică, gospodăriile rurale și cu venituri mici cu acces limitat la servicii de transport, precum și întreprinderi agricole mici afectate de secetă și inundații. Vulnerabilitatea acestor grupuri este amplificată de riscurile și provocările suplimentare asociate cu tranziția verde din toate sectoarele, solicitând în continuare politici bine direcționate pentru a gestiona aceste riscuri și pentru a asigura rezultate echitabile și incluzive pentru întreaga economie și societate.

Digitalizarea

Digitalizarea în sprijinul tranziției verzi este în curs de desfășurare în diverse sectoare, însă există loc pentru acțiuni suplimentare. În ultimul deceniu, utilizarea și extinderea tehnologiilor informaționale și comunicațiilor au înregistrat o creștere semnificativă în Moldova, datorită sprijinului guvernamental consistent prin diverse strategii și reglementări dedicate dezvoltării sectorului. Există inițiative-pilot importante de digitalizare în domenii de politici publice precum energia, clădirile, transporturile și gestionarea deșeurilor. Cu toate acestea, digitalizarea completă a serviciilor publice esențiale care pot sprijini implementarea reformelor de mediu rămâne un obiectiv neîndeplinit.

Cercetare și Dezvoltare

Economia verde se află încă în faza incipientă de dezvoltare și necesită stimulente substanțiale. Cheltuielile interne brute pentru cercetare și dezvoltare (GERD) au reprezentat doar 0,23% din PIB în 2022 (aproximativ 32,6 milioane EUR)¹¹, comparativ cu media UE de 2,2% din PIB în 2023.¹² Doar 11,4% dintre firme au desfășurat activități inovatoare în perioada 2021–2022, evidențiind necesitatea unei intensificări semnificative a eforturilor pentru sprijinirea dezvoltării unui centru eficient al economiei verzi și digitale.

Finanțare sustenabilă

Sustenabilitatea financiară pe termen lung a angajamentelor climatice ale Moldovei rămâne incertă. Tranziția verde este susținută în mare parte prin finanțare externă, în timp ce contribuțiile interne sunt limitate, iar mobilizarea capitalului privat rămâne limitată. Costurile operaționale pe termen lung pentru scenariile climatice nu sunt încă acoperite, ceea ce generează preocupări privind sustenabilitatea fiscală. Sectorul financiar autohton se angajează treptat în finanțarea "verde", însă lipsesc instrumente de reglementare, precum taxonomia, standardele de mediu,

¹¹ Eurostat, <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220803-1>

¹² Eurostat, https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=R%26D_expenditure

sociale și de guvernanță (ESG) și etichetare bugetară pentru climă. Piețele de capital rămân nevalorificate, iar bugetele publice nu sunt încă pe deplin aliniate obiectivelor climatice.

Modalități de a avansa

Consolidarea guvernancei în domeniul climei și energiei

- Operaționalizarea Comisiei Naționale privind Schimbările Climatice, înființată prin Hotărârea Guvernului nr. 425/2024¹³, în vederea consolidării coordonării interministeriale și integrării aspectelor climatice în procesul de planificare și implementare a politicilor economice, de transport și agricole.
- Elaborarea și implementarea unui mecanism național de stabilire a prețurilor carbonului, cum ar fi un sistem ETS național sau a unui instrument echivalent, pentru a asigura conformitatea cu CBAM și pentru a stimula decarbonizarea sectorului privat.
- Accelerarea implementării PNIEC 2025-2030, punerea în aplicare a unor planuri de acțiune credibile, cu finanțare adecvată și asigurarea alinierii acestuia la acquis-ul UE.
- Împuternicirea și sprijinirea municipalităților în asumarea unui rol activ în tranziția verde a Moldovei prin dezvoltarea capacităților și furnizarea instrumentelor necesare de planificare.
- Elaborarea planurilor sectoriale pentru tranziția verde fundamentată pe inovație verde și digitală care să promoveze agricultura inteligentă, energia regenerabilă, mobilitatea electrică și soluțiile economiei circulare în vederea stimulării economice a țării.

Consolidarea accesului și a mecanismelor pentru finanțarea verde

- Accelerarea dezvoltării unei arhitecturi de finanțare verde, inclusiv a unei taxonomii naționale, a standardelor de raportare ESG și a unui cadru de etichetare a bugetului climatic, în vederea alinierii alocărilor bugetare la obiectivele climatice.
- Sporirea accesului la fonduri internaționale pentru climă (de exemplu, GCF, GEF) prin consolidarea capacităților de elaborare a proiectelor și a capacităților instituționale.
- Mobilizarea capitalului privat prin instrumente financiare mixte, mecanisme de reducere a riscurilor și a garanțiilor, cu accent pe sectoare cheie precum energia, agricultura și infrastructura urbană.
- Sprijinirea instituțiilor financiare locale în extinderea creditării verzi, prin asistență tehnică și finanțare concesională, direcționate către IMM-uri și gospodării.
- Crearea unui cadru favorabil pentru emiterea de obligațiuni tematice și dezvoltarea unui sistem de reglementare pentru instrumentele pieței de capital verde.

¹³ Registrul de stat al actelor juridice, https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=143648&lang=ro

Consolidarea securității energetice și a tranziției către o energie curată

- Stimularea parteneriatelor publice-private pentru atragerea de investiții în energie regenerabilă, prin extinderea mecanismelor de licitație pentru sursele regenerabile și investiții în soluții de stocare a energiei care sporesc flexibilitatea rețelei.
- Liberalizarea piețelor energetice, crearea unui cadru investițional atractiv pentru actorii din sectorul privat și îmbunătățirea accesului la capital prin instrumente dedicate și prin dezvoltarea sectorului bancar.
- Diversificarea surselor de import de energie prin consolidarea interconexiunilor regionale și integrarea unor surse suplimentare de energie regenerabilă. Accelerarea construcției și punerii în funcțiune a liniilor electrice aeriene de interconectare 400kV (LEA), precum și finalizarea interconectărilor transfrontaliere pentru facilitarea comerțului cu energie electrică.
- Eliminarea treptată a subvențiilor pentru combustibilii fosili și alinierea politicilor tarifare a utilităților în vederea stimulării investițiilor în surse regenerabile de energie, eficiența energetică și sisteme sustenabile de utilizare a apei.

Accelerarea procesului de decarbonizare în sectorul construcțiilor

- Stabilirea unor cerințe mai stricte pentru Standardele minime de performanță energetică (MEPS) și aplicarea certificatelor de performanță energetică (CPE) pentru toate tipurile de clădiri.
- Extinderea stimulentei financiare pentru renovările profunde și clădirile cu performanță energetică ridicată, în special în comunitățile vulnerabile.
- Elaborarea unui Plan de renovare a clădirilor (BRP) cu o foaie de parcurs până în 2050, aliniată la cerințele Directivei privind performanța energetică a clădirilor (EPBD 2024)¹⁴ și ale Directivei privind eficiența energetică (EED 2023).¹⁵
- Introducerea unor mecanisme de finanțare pentru parteneriate publice-private, cu scopul de a stimula investițiile proprietarilor de clădiri în eficiență energetică și utilizarea surselor regenerabile de energie.

Promovarea reformelor industriale și ale economiei circulare

- Introducerea unui sistem de clasificare (adică o taxonomie care identifică activitățile și investițiile economice ecologice) și a mecanismelor de finanțare ecologică pentru proiectele de decarbonizare industrială și cele din domeniul economiei circulare.
- Aplicarea schemelor de responsabilitate extinsă a producătorilor (REP) și a principiului „poluatorul plătește” pentru a promova utilizarea durabilă a materialelor și pentru a extinde capacitățile de reciclare.
- Elaborarea foilor de parcurs sectoriale pentru transformarea industrială cu emisii reduse

¹⁴ Comisia Europeană, https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-efficiency/energy-efficient-buildings/energy-performance-buildings-directive_en

¹⁵ Comisia Europeană, https://energy.ec.europa.eu/topics/energy-efficiency/energy-efficiency-targets-directive-and-rules/energy-efficiency-directive_en

de carbon, incluzând obiective specifice pentru reducerea emisiilor și utilizarea eficientă a resurselor.

Îmbunătățirea protecției mediului și a rezilienței

- Implementarea sistemelor de monitorizare a calității aerului și standarde mai stricte de emisii pentru transport și industrie.
- Consolidarea legislației privind protecția biodiversității, actualizarea obiectivelor naționale privind biodiversitatea (în special în ceea ce privește extinderea ariilor protejate) și creșterea finanțării pentru conservare în vederea asigurării restaurării ecosistemelor cheie.
- Elaborarea unei abordări cuprinzătoare pentru dezvoltarea unui sistem integrat de informații de mediu care să includă colectarea și diseminarea sistematică a datelor, consolidarea monitorizării componentelor de mediu și asigurarea accesului la date digitale precise și accesibile.
- Elaborarea unor strategii de reducere a riscului de dezastre care să integreze măsuri de adaptare la schimbările climatice în infrastructură și planificare urbană. În același timp, trebuie asigurată sustenabilitatea fiscală și dezvoltarea unor instrumente adecvate de gestionare a riscurilor suverane.

Dezvoltarea durabilă a sistemelor agroalimentare

- Elaborarea unei strategii naționale „De la fermă la consumator” aliniată la obiectivele UE privind agricultura durabilă, care să stabilească obiective pentru agricultura ecologică, reducerea utilizării pesticidelor și îngrășămintelor în vederea prevenirii degradării solului și a apei.
- Creșterea investițiilor în agricultura inteligentă din punct de vedere climatic și în agricultura de precizie, pentru a spori productivitatea și a reduce impactul asupra mediului.
- Promovarea inițiativelor de reducere a deșeurilor alimentare și a lanțurilor de aprovizionare agroalimentare durabile pentru a îmbunătăți utilizarea eficientă a resurselor.
- Identificarea deficiențelor ecologice în alinierea la PAC prin dezvoltarea de mecanisme adecvate de finanțare agricolă, conforme cu taxonomia UE.

Consolidarea transportului durabil și a mobilității inteligente

- Stabilirea unor standarde de performanță privind emisiile de CO₂ ale vehiculelor, în vederea reducerii emisiilor și alinierii la obiectivele de sustenabilitate ale UE.
- Extinderea infrastructurii și a stimulentei pentru vehiculele electrice (EV) – inclusiv a rețelelor de încărcare, precum și a stimulentei fiscale și a subvențiilor – pentru a accelera adoptarea acestora la scară națională.
- Modernizarea și extinderea rețelei de transport public, îmbunătățirea accesibilității, eficienței și integrării cu soluții de mobilitate urbană durabilă.
- Consolidarea PPP-urilor pentru atragerea de investiții și servicii în infrastructura de transport.

Concluzie

Moldova a înregistrat progrese semnificative în alinierea la Pactul verde european, însă întâmpină provocări semnificative în ceea ce privește guvernanta, finanțarea și capacitatea de implementare. Consolidarea cadrului instituțional, asigurarea unei finanțări sustenabile și implicarea activă a sectorului privat sunt esențiale pentru avansarea tranziției verzi a Moldovei. Abordarea acestor lacune va facilita respectarea cerințelor de aderare la UE și va asigura reziliența și sustenabilitatea economică a țării pe termen lung.

Mulțumiri

Raportul național de evaluare pentru Moldova a fost elaborat în cadrul proiectului *Agenda verde pentru Georgia, Ucraina, Moldova și Armenia* (GA GUMA), care urmărește sprijinirea acestor țări în procesul de tranziție către neutralitatea climatică și o economie mai verde. Proiectul contribuie la reformarea politicilor, consolidează guvernanta de mediu, stimulează investițiile în tehnologii durabile și promovează crearea locurilor de muncă „verzi”. Inițiativa este aliniată cu „Pactul Verde European” și susține parcursul de integrare în UE, oferind recomandări strategice și perspective relevante pentru factorii de decizie și părțile interesate în procesul de tranziție verde a Moldovei.

Prezentul raport este rezultatul unui efort colaborativ, realizat cu implicarea valoroasă a numeroase persoane și instituții. Ne exprimăm recunoștința față de echipa Institutului de Mediu de la Stockholm (SEI) pentru profesionalismul, dedicarea și expertiza manifestată în coordonarea acestui studiu.

Adresăm mulțumiri experților naționali, reprezentanților autorităților publice centrale, organizațiilor societății civile și instituțiilor de cercetare din Moldova pentru contribuțiile substanțiale oferite pe parcursul procesului de consultare, inclusiv prin furnizarea de informații, analize și comentarii relevante. Aceste contribuții au susținut elaborarea unei evaluări coerente cu contextul național și orientate spre prioritățile unei tranziții de succes.

Acest raport este rezultatul unui proces amplu și colaborativ, care a integrat aportul experților internaționali și naționali, al instituțiilor relevante, precum și al altor părți interesate. Documentul a fost elaborat pe baza unei cercetări documentare extinse, care a inclus 12 rapoarte tematice de evaluare, completate cu cercetări suplimentare, actualizări de politici și perspective ale experților. Raportul a fost supus unui proces continuu de revizuire pentru a asigura alinierea cu prioritățile politice în evoluție.

Coordonarea generală a echipei a fost asigurată de Lauri Tammiste, care a supervizat procesul de elaborare a raportului. Contribuțiile substanțiale ale experților Iordanca-Rodica Iordanov, Nataliei Ciobanu, Tatianei Echim și lui Valdur Lahtvee au fost sprijinite de aportul oferit de Helen Poltimäe și João Pedro Silva.

Analizele tematice au fost realizate printr-un efort comun al experților internaționali și naționali din Republica Moldova, fiecare contribuind cu perspective relevante asupra domeniilor vizate. Ivo Krustok și Bogdana Leshchyshyn au elaborat secțiunile dedicate *Schimbărilor Climatice și Energiei*, fiind completate de contribuțiile naționale ale lui Mihai Țîrșu, Ala Druță și Ion Comendant. Sanjin Avdić a coordonat cercetarea privind *Clădirile și Renovarea*, în colaborare cu Nicolae Soloviov și Călin Negură. Secțiunea *Industria și Economia Circulară* a fost co-elaborată de Harri Moora, beneficiind de completările oferite de Vitalie Moraru, Tatiana Țugui și Natalia Efros. Analiza dedicată obiectivului *Zero Poluare* a fost redactată cu aportul Elinei Velivanova și Tatianei Țugui. Capitolul *„De la fermă la consumator”*, dedicat agriculturii durabile, expertiza tematică a fost asigurată de Mark Driscoll, în timp ce Viorel Gherciu și Ana Benoliel Coutinho au oferit perspective adaptate

contextului național al fiecărei țări. Secțiunea *Transport și Mobilitate* a fost elaborată în colaborare de Merlin Rehema și Octavian Lungu. Evaluarea tematică privind biodiversitatea a reunit expertiza internațională a lui Nikolay Larionov, cu contribuțiile expertei naționale Angela Lozan. În domeniul *Finanțării pentru Tranziție*, Aleksandra Novikova și Branko Wehnert au lucrat împreună cu Nicolae Soloviov și Veronica Sireteanu pentru a integra aspectele financiare ale procesului de tranziție. Temele referitoare la *digitalizarea tranziției juste*, precum și la *cercetare și inovare*, au fost abordate într-o manieră transversală. Kaidi Tamm și Brigita Tool au contribuit la dezvoltarea acestor subiecte alături de Oxana Paladiciuc și Diana Russu, iar Sergiu Porcescu a oferit sprijin suplimentar în componenta dedicată cercetării și inovării. Analiza privind digitalizarea a fost elaborată de Hanna Jemmer și Raivo Ruusalepp, în strânsă colaborare cu Igor Bercu.

Echipa internațională de coordonare tematică, care a avut rolul de a structura contribuțiile sectoriale și de a asigura coerența generală a raportului a fost formată din Bogdana Leshchyshyn, Akaki Jamburia, Ieva Galkytė, Melano Sirbiladze, Khatia Revazishvili și Brigita Tool. Procesul de elaborare a raportului a beneficiat de contribuții valoroase din partea reprezentanților diverselor organizații din Republica Moldova, sub formă de date, comentarii și recenzii, ale căror contribuții au fost apreciate în mod deosebit.

De asemenea, adresăm mulțumiri Agenției Suedeze pentru Dezvoltare și Cooperare Internațională (Sida) pentru sprijinul financiar acordat și angajamentul său constant față de sustenabilitate și reziliență climatică, care a fost esențial în realizarea acestei evaluări.

În final, adresăm mulțumiri echipelor editoriale și tehnice pentru contribuția lor la asigurarea coerenței, acurateței și clarității raportului final. Deși s-au depus toate eforturile pentru a oferi o analiză riguroasă și completă, orice erori sau omisiuni rămase aparțin în exclusivitate autorilor. Opiniile exprimate în acest raport nu reflectă poziția oficială a Sida sau a Institutului de Mediu de la Stockholm (SEI).

Sperăm ca acest raport să constituie o resursă valoroasă pentru factorii de decizie și toți actorii implicați în construirea unui viitor durabil și rezilient pentru Moldova.

Photo credit: PA EcoContact

